

בעניין:

1. סיגל קוק אביבי
2. יעל עגור אורגל
3. חנה רז בורר
4. חגית שמר
5. ורוניקה כהן
6. אליוט כהן
7. רעיה רותם
8. חנה בר"ג
9. ד"ר נורה רש
10. זהבה גרינפלד
11. ד"ר חנה ספרן
12. אילנה המרמן-ניראד
13. מיאקו גליקו
14. סהר ורדי
15. מיכל הרמתי
16. יניב מזור
17. עופר ניימן
18. אילן פלד
19. אסף מהללאל
20. אביגיל ישראל טל
21. מעין פריאל
22. ערן ורד
23. ענבל סיני
24. אלונה כהן
25. פנינה טל
26. אלי אמינוב
27. תמר כהן
28. גיא בוטביה
29. בנימין מאיר
30. עדה בילו
31. פנינה פלר
32. גיא הירשפלד
33. רונית מריאן-קדישאי
34. יעל רון
35. שלמה רזניק
36. ארנה רזניק
37. נעמי גרינשפן
38. חוה קלר
39. ליאת חלווני
40. זהר עתי
41. עדי וינטר
42. מיכל ספיר
43. קובי סניץ
44. ערן טורבינר
45. פנינה שטיינר

46. יוסף ברנע
47. שושי ענבר
48. איל ניר
49. ענת סול להב
50. אורית תמוז ציפורי
51. אהוד תמוז
52. יובל הלפרין
53. שירה אהרון
54. סמי קאדי
55. רימון לביא
56. אברהם שביט
57. גלאון ישראלי
58. גן לומניץ
59. אלון נוטקביץ
60. שירה יהב
61. דניאל אורגל
62. סטפן ישראל
63. רחל גרבר
64. אליעד פרידמן גרין
65. זיוה אורגל
66. יער הס
67. טלי אילן
68. אורה נלקן
69. יואב הס
70. אלי ספרן
71. שלמה סלוצקי
72. רמי אלחנן
73. גרשון בסקין
74. יואב פק
75. סמדר יערון
76. שחף ויסבין
77. תאיר קמינר
78. חיים שוורצנברג
79. נטע אחי-יובל
80. קרן מנור
81. יוסי טבדיוגלו
82. רותי עצמון
83. ג'ן שוקה
84. עלמה גניהר בונייה
85. רבקה ויטנברג
86. ליהי יפה
87. שיר ברבי
88. יובל גל כהן
89. שרה בוזקוב
90. יגאל רמבם
91. יואב גורפינקל
92. עדי אילן
93. שרון גת
94. אפרת לוי

- 95. הדר גת
- 96. עמרי בר-אדם
- 97. מאיה רימר
- 98. נועה רשף
- 99. הילה הראל
- 100. אמיר ביתן
- 101. ורד ביתן
- 102. איה גבריאל
- 103. ניתאי לוי
- 104. לוטן רז
- 105. דינה גולד
- 106. שפאא אבו ג'בל
- 107. צמרת הרשקו
- 108. שני אלוני
- 109. ד"ר דליה זק"ש
- 110. דקלה צור
- 111. נטע ויסמן
- 112. גידי צור
- 113. פרופ' אבנר גלעדי
- 114. אפרת לוי
- 115. דלית שמחאי
- 116. רגב נתנזון
- 117. גליה אביאני
- 118. פרופ' ורד קראוס
- 119. עו"ד איתי מק

ע"י עו"ד איתי מק
 מרח' יפו 97, מרכז כלל, משרד 745, ירושלים
 טל': 02-5877766 פקס: 02-5877744

העותרים/ות

- נגד -

1. ראש הממשלה ושר החוץ, בנימין נתניהו
  2. שר הפנים, אריה דרעי
  3. שרת המשפטים, איילת שקד
  4. היועמ"ש לממשלה, אביחי מנדלבליט
- ע"י פרקליטות המדינה, משרד המשפטים
 מרח' סלאח א- דין 29, ירושלים
 טל': 02-6466591/0 פקס: 02-6467011

המשיבים

עתירה דחופה לצו על תנאי וצו ביניים

מוגשת בזה עתירה לכב' ביהמ"ש בה הוא מתבקש להוציא מלפניו צו על תנאי המכוון אל המשיבים ומורה להם ו/או למי מהם להתייצב וליתן טעם:
 מדוע לא יימנעו מליישם את ההסכם המעודכן עם רואנדה לגירוש מבקשי המקלט לשם, עד להסדרתו בחקיקה.

בקשה לצו ביניים

כב' ביהמ"ש מתבקש להוציא מלפניו צו ביניים המורה למשיבים ו/או למי מהם, כדלקמן:
להקפיא את יישום ההסכם המעודכן עם רואנדה לגירוש מבקשי המקלט לשם, עד למתן הכרעה בעתירה.

ואלה נימוקי הבקשה לצו ביניים

1. כפי שיפורט בהרחבה בהמשך, בפסה"ד בתיק עע"מ 8101/15 אלמסגד גריוסוס צגטה נ' שר הפנים (פורסם בנבו, 28.8.2017), ביהמ"ש הנכבד אישר את ההסכם עם הדיקטטורה ברואנדה, לגירוש מבקשי המקלט לשם, אך קבע כי לא מוטלת עליהם חובה להסכים להרחקה ולא ניתן להכניסם למשמורת מעל ל- 60 ימים בשל אי-הסכמתם.
2. לאחר פסה"ד בעע"מ 8101/15 הנ"ל, המשיבים ערכו הסכם מעודכן עם הדיקטטורה ברואנדה, אשר מתיר גירוש בכפייה לשם, וכן קובע בתמורה לכך תשלום בסך מיליוני או מאות מיליוני דולרים לרואנדה. זאת ועוד, בכירים ברואנדה טענו מפורשות כי לא קיים הסכם כלשהו בין המדינות בעניין גירוש מבקשי מקלט לשם.
3. בעקבות ההסכם המעודכן, ביום 1.1.2018, המשיבים הודיעו למבקשי המקלט מאריתריאה ומסודן, כי עליהם לעזוב את מדינת ישראל למדינתם או לרואנדה, עד סוף חודש מרץ.
4. העותרים בעתירה זו טענו כי המשיבים חרגו בחריפות מסמכותם לניהול יחסי החוץ ובהוראות חוק הכניסה לישראל, תשי"ב-1952, באישורם את ההסכם המעודכן עם הדיקטטורה ברואנדה. מדובר בהסכם חריג שאינו מוכר בתולדות מדינת ישראל, שלדעת העותרים מהווה כתם מוסרי שלא יהיה ניתן להסירו לעולם – כנסת ישראל היא הגוף המוסמך בדמוקרטיה הישראלית לקבל החלטות גורליות מסוג זה.
5. לאור האמור ומאחר שהמשיבים פועלים מחוץ לסמכותם בחוק, מתבקש צו ביניים כדלהלן, שיקפיא את הפעילות הלא חוקית עד למתן הכרעה בעתירה.

פתח דבר

1. מזה שנים המשיבים מס' 1-3 וחברי ממשלה אחרים, מעלימים עין ו/או משתתפים בעצמם בקמפיין הסתה גזעני נגד מבקשי המקלט מסודן ואריתריאה, אשר הגיעו למדינת ישראל על-מנת להינצל מג'ינוסייד, רצח, רדיפה פוליטית, טיהור אתני, אונס, עינויים, מעצר ושיעבוד.
2. הדחיפות שבה פעלו המשיבים וקודמיהם בתפקיד, בעניין מבקשי המקלט מאפריקה, עומדת בניגוד לעיסוקם הציבורי והתקשורתי הדל בכ-20 אלף מבקשי מקלט מאוקראינה וגיאורגיה¹, וכ-80 אלף נתינים זרים ללא אשרות מתאימות אשר רובם ממזרח אירופה². כך גם, לא ידוע כי המשיבים פעלו על-מנת לגרש למדינות שלישיות מבקשי מקלט מאוקראינה וגיאורגיה – הדבר מעיד כי לצבע עורם של מבקשי המקלט מאפריקה, הייתה השפעה על קביעת סדרי העדיפויות של המשיבים.

¹ <https://www.globes.co.il/news/article.aspx?did=1001197809>

² <https://www.ynet.co.il/articles/0.7340.L-4994652.00.html>

3. מאז שנת 2007, המשיבים וקודמיהם בתפקיד פעלו בדרכים מגוונות על-מנת להביא לגירוש מבקשי המקלט מאפריקה, אשר חלקן חצו את גבול החוקיות (ראו למשל, בג"צ 7302/07 מוקד סיוע לעובדים זרים נ' שר הביטחון (פורסם בנבו, 7.7.2011)). בתי המשפט אישרו חלק מדרכי הפעולה של המשיבים, וחלק אחר הם הגבילו או ביטלו.
4. מכול מקום, הגלגול האחרון של מאמצי המשיבים לגירוש מבקשי המקלט מאריתריאה וסודן, הוגבל ע"י כב' ביהמ"ש. כפי שיפורט בהרחבה בהמשך, בפסה"ד בתיק עע"מ 8101/15 אלמסגד גריוסוס צגטה נ' שר הפנים (פורסם בנבו, 28.8.2017), ביהמ"ש הנכבד אישר את ההסכם עם הדיקטטורה ברואנדה, לגירוש מבקשי המקלט לשם, אך קבע כי לא מוטלת עליהם חובה להסכים להרחקה ולא ניתן להכניסם למשמורת מעל ל- 60 ימים בשל אי-הסכמתם.
5. בעקבות פס"ד בעע"מ 8101/15 הנ"ל, המשיבים ערכו הסכם מעודכן עם הדיקטטורה ברואנדה, אשר מתיר גירוש בכפייה לשם, וכן קובע בתמורה לכך תשלום בסך מיליוני או מאות מיליוני דולרים לרואנדה. זאת ועוד, בכירים ברואנדה טענו מפורשות כי לא קיים הסכם כלשהו בין המדינות בעניין גירוש מבקשי מקלט לשם.
6. העברת סכומים אדירים אלה, הופכת כל אזרח ואזרחית בישראל, ובכלל זה המתנגדים/ות לגירוש מבקשי המקלט, לשותפים ולמשקיעים אקטיביים בדיקטטורה ברואנדה. לא מוכר מקרה נוסף בהיסטוריה של מדינת ישראל, בו היא העבירה ישירות מיליוני או מאות מיליוני דולרים מכספי ציבור לדיקטטורה זרה. בוודאי לא מקרה שבו הדיקטטורה טוענת כי כלל לא קיים הסכם עם מדינת ישראל.
7. ההסכם המעודכן עם רואנדה עורר סערה ציבורית, מפרק את החברה הישראלית, ואף יוצר קרע גדול בין מדינת ישראל לקהילות והארגונים היהודיים בחו"ל.
8. כפי שיפורט להלן, העותרים בעתירה זו יטענו כי המשיבים חרגו בחריפות מסמכותם לניהול יחסי החוץ ובהוראות חוק הכניסה לישראל, תשי"ב-1952, באישורם את ההסכם המעודכן עם הדיקטטורה ברואנדה. מדובר בהסכם חריג שאינו מוכר בתולדות מדינת ישראל, שלדעת העותרים מהווה כתם מוסרי שלא יהיה ניתן להסירו לעולם – כנסת ישראל היא הגוף המוסמך בדמוקרטיה הישראלית לקבל החלטות גורליות מסוג זה.

ואלה נימוקי העתירה:

א. הצדדים

9. העותרים/ות הינם/ן פעילות/י זכויות אדם ו/או חברתיים/ות ו/או פוליטיים/ות ישראלים/ות המתנגדים/ות לגירוש מבקשי המקלט בהתאם להסכם המעודכן עם הדיקטטורה ברואנדה, ובפרט טוענים/ות כי העברת התשלום בסך מיליוני או מאות מיליוני דולרים למשטר שם מהווה פגיעה בחופש המצפון שלהם/ן.
10. המשיב 1, הינו ראש ממשלת ישראל ושר החוץ, אשר משרדו הודיע על עדכון ההסכם עם רואנדה, לגירוש מבקשי המקלט לשם, בעקבות פגישה שקיים עם הדיקטטור של רואנדה, פול קגמה, וכן ממשלתו חתומה על ההסכם המעודכן עם רואנדה.

11. המשיב 2, הינו בעל סמכות ההרחקה הכללית מכוח הוראות חוק הכניסה לישראל, תשי"ב-1952. כמו-כן, במסגרת החלטת ממשלה מס' 1125 מיום 11.2.2016, הועברה אליו האחריות לרכז את עבודת משרדי הממשלה לקידום מגעים מול מדינות מוצא שונות לשם החזרתם הבטוחה של מסתננים השוהים בישראל, או להרחקתם למדינות אחרות, לרבות עידוד יציאה מרצון. העותרים יטענו בעתירה זו, כי אין די בסמכויותיו הקבועות בחוק הכניסה לישראל, כדי לאפשר לו גם לאשר במקום הכנסת את ההסכם המעודכן עם רואנדה. בפרט, אין בסמכותו לאשר העברה של כספי ציבור בסך מיליוני או מאות מיליוני דולרים למשטר זר.
12. שרת המשפטים, משרד המשפטים, והיועמ"ש לממשלה, הם אלה שהשתתפו בהכנת ההסכם המעודכן עם רואנדה, ונתנו לו את הגושפנקא החוקית.

ב. השתלשלות ההסכם עם רואנדה ופסק הדין בתיק עע"מ 8101/15

13. בפסק דינה של כב' הנשיאה (בדימוס) הש' מ. נאור בתיק עע"מ 8101/15 הנ"ל, מתוארת בהרחבה השתלשלות ההסכם עם רואנדה.
14. ביום 11.12.2011 נתקבלה החלטת ממשלה מס' 3936. בסעיף 6 להחלטה הוטל "על המנהל הכללי של משרד ראש הממשלה לרכז את עבודת משרדי הממשלה לקידום מגעים מול מדינות מוצא שונות לשם החזרתם הבטוחה של מסתננים השוהים בישראל או להרחקתם למדינות אחרות, לרבות עידוד יציאה מרצון"; לאחר מכן, במסגרת החלטת ממשלה מס' 1125 מיום 11.2.2016, הועברה האחריות על הנושא למשיב 2, שר הפנים.
15. בהתאם, החלה המדינה לפעול להשגת הסדרים עם מדינות שלישיות שתסכמנה לקבל לשטחן מבקשי מקלט המצויים בישראל. על המגעים עם המדינות השלישיות הופקד מר חגי הדס, שמונה כ"פרויקטור" מטעמו של ראש הממשלה לעניין.
16. בסוף שנת 2013 ובתחילת שנת 2014 חתמה מדינת ישראל על הסכמים עם רואנדה ואוגנדה. במסגרתם של ההסכמים הסכימו מדינות אלה לקלוט לתחומן מבקשי מקלט מישראל "אשר לא ניתן להרחיקם למדינת מוצאם". לפי כב' הנשיאה (בדימוס) הש' מ. נאור, ההסכמים נערכו בתיאום מלא עם משרד החוץ והתבססו בין היתר על חוות-דעת מטעמו, אשר בחנו את המצב המדיני, את המצב הכלכלי ואת המצב החברתי במדינות השלישיות ומצאו כי מדובר במדינות בטוחות, וכן היועמ"ש לממשלה, המשיב 4, אישר את ההיבטים המשפטיים העולים מההסכמים (פסקה 4 לפסה"ד).
17. ביום 30.3.2014 חתם ראש הממשלה, המשיב 1, על תעודת חיסיון מכוח סעיף 44 בפקודת הראיות [נוסח חדש], התשל"א-1971, אשר חלה על "מסירת זהות המדינות שעמן נחתמו הסדרים בנושא המסתננים, נכונותן לסייע בעניין וכן פרטי ההסדרים". תעודת החיסיון הוצאה "בשל הרגישות המדינית והפוליטית הגבוהה והתחייבות הצדדים להסדרים להימנע מפרסום זהות המדינות, כמו-גם פרטים נוספים הנוגעים להסדרים, וזאת בשל בקשתן המפורשת של המדינות השלישיות שזהותן ופרטי ההסדרים עימן לא יפורסמו". כב' הש' ע. ברון דחתה עתירה לחשיפת ההסכמים (בש"מ 5164/15 צגטה נ' מדינת ישראל (פורסם בנבו, 8.9.2015)).

18. המשיבים החלו ביישום ההסכמים עם המדינות השלישיות, ביום 24.11.2013 עם מדינה אחת וביום 12.2.2014 עם המדינה השנייה. ניתן לחלק את יישומם של ההסכמים לשתי תקופות, שבמהלך כל אחת מהן הנהיגו המשיבים מדיניות שונה: בתקופה הראשונה – שחלה ממועד חתימתם של ההסכמים ועד לתחילת שנת 2015, מדיניות המשיבים הייתה מבוססת על מתווה שכונה "עזיבה מרצון", שהופעל לא רק ביחס להחזרת מבקשי מקלט למדינות שלישיות אלא גם ביחס להחזרתם למדינות מוצאם; בתקופה השנייה – מתחילת שנת 2015, השתנתה מדיניותם של המשיבים. לצד מתווה העזיבה מרצון, שנוטר על-כנו והמשיבים ממשיכים ליישמו עד היום, החליטו המשיבים על הוספתו של מתווה חדש המכונה "כפיית יציאה". על הוספתו של מתווה זה הודיעה רשות האוכלוסין וההגירה לראשונה בהודעה לתקשורת שפורסמה ביום 31.3.2015 (פסקה 4 לפסה"ד).

19. במסגרת ההליך בעע"מ 8101/05 הנ"ל, ביום 23.9.2016 הגישו המשיבים שתי התייחסויות, האחת חסויה והאחת גלויה. ההתייחסות הגלויה, כללה חלקים מתוך ההתייחסות החסויה אשר ניתנים להיאמר בגלוי. המשיבים ציינו, בין היתר, כי נחתם עם רואנדה הסכם כתוב, בעל תוקף משפטי המחייב את הצדדים וכי עליו "נוספו הבנות בעל פה במסגרת השיח השוטף... [ש]מנהלים הצדדים... [אשר] מכובדות הלכה למעשה על ידי הצדדים" (שם, סעיף 3). במענה לשאלתם של המערערים "האם בהסכם מעוגנות בטוחות נגד הפרתו, והאם יש סנקציה במקרה של הפרה", ציינו המשיבים כי המחויבות המשפטית של הצדדים נובעת מהכלל שלפיו הסכמים יש לקיים והצהירו כי "אם... ייוודע [למדינת ישראל], כי המדינה השלישית... אינה מקיימת את ההסדר ו[את] ההתחייבויות שנטלה על עצמה בכתב ובעל פה, כמו גם [את] מחויבותה הכללית מכוח המשפט הבינלאומי לעקרון 'אי ההרחקה', אזי מדינת ישראל תפסיק באופן מיידי להעביר מסתננים אל המדינה השלישית" (פסקה 21 לפסה"ד).

20. בפסק דינה של כב' הנשיאה (בדימוס) הש' מ. נאור בעע"מ 8101/15 הנ"ל, היא קבעה כי למדינה סמכות ההרחקה למדינות שלישיות (פסקאות 36-34), אישרה את הסכם הגירוש לרואנדה וכי אכן מתקיימים בפועל ברואנדה התנאים המהותיים כדי שהיא תחשב מדינה שלישית בטוחה (פסקאות 74, 88 ו-103), כי לא הוכח ע"י המערערים שמתבצעת הברחה כפויה מרואנדה לאוגנדה (פסקה 65), כי חשאויות ההסכם אינה פוסלת את תקפותו (פסקה 82), כי מנגנוני הבקרה והפיקוח שהנהיגו המשיבים מספקים (פסקה 100), כי עקרונית לא נדרשת הסכמת המורחק לצורך הרחקתו וכי המניעה להרחקה ללא הסכמה נובעת אך ורק מתנאי ההסכם הספציפי עם רואנדה (פסקה 33).

21. בעניין השאלה אם ניתן להחזיק במשמורת ללא הגבלה מבקשי מקלט, רק בשל אי-הסכמתם להרחקה למדינה השלישית, כב' הנשיאה (בדימוס) הש' מ. נאור קבעה בעע"מ 8101/15 הנ"ל, כי לנוכח תנאי ההסכם הספציפי עם רואנדה, ההסכמה להרחקה נדרשת להיות הסכמה אמיתית, חופשית ורצונית ומשכך אין לראות באי-מתן הסכמה כזו משום העדר שיתוף-פעולה שבשלו ניתן להחזיקם במשמורת ללא מגבלה, אך הדבר ניתן לפתרון אם מדינת ישראל תעדכן את ההסכם הקיים עם רואנדה, או תגיע להסכם עם מדינה שלישית אחרת שיתיר הרחקה של מבקשי המקלט לשם בניגוד לרצונם (פסקאות 117, 124-127).

ג. מדוע ההסכם המעודכן עם רואנדה הינו הסכם חריג שאין למשיבים ולממשלה סמכות לאשרו לבדם

עדכון ההסכם עם רואנדה בעקבות פסק הדין בתיק עע"מ 8101/15

22. מאחר שההסכם המקורי עם הדיקטטורה ברואנדה כלל כתנאי לגירוש לשם את הסכמת המגורש, ממשלת ישראל פעלה לאחר מתן פסק הדין לשינוי ההסכם.
23. ביום 24.10.2017, משרד ראש הממשלה הודיע לתקשורת³ כי המשיב 1 שינה את ההסכם שחתמה ישראל עם רואנדה. לפי ההודעה, במהלך פגישה בין המשיב 1 לבין הדיקטטור של רואנדה, פול קגמה, בשולי העצרת הכללית של האו"ם בניו יורק חודש וחצי קודם לכן, חתמו השניים על נוסח מעודכן של הסכם בין המדינות בנושא. הנוסח המעודכן גובש במחלקה הבין-לאומית במשרד המשפטים, וכלל סעיף לפיו רואנדה תסכים לקבל לשטחה גם מבקשי מקלט שיוחקו מישראל בכפייה.
24. ביום 20.11.2017, פורסם בתקשורת כי בתמורה לעדכון ההסכם עם רואנדה, כך שהדיקטטורה תקבל גם מבקשי מקלט שיגורשו בכפייה, מדינת ישראל הסכימה לשלם לרואנדה כ-5,000 דולר ארה"ב עבור כל מגורש לשטחה. משמעות הדבר כי מדינת ישראל תעביר מיליוני דולרים ישירות מכספי הציבור הישראלי לדיקטטורה ברואנדה, או מאות מיליוני דולרים אם כל מבקשי המקלט בישראל יגורשו לשם⁴.
25. בעקבות ההסכם המעודכן עם רואנדה, המשיב 1 הנחה בישיבת הממשלה ביום 3.1.2018, את ראש המטה לביטחון לאומי, לגבש תכנית לגירוש בכוח של מבקשי מקלט מאפריקה. בעקבות בקשת השר לביטחון פנים גלעד ארדן בישיבה, הוחלט לבחון גם תרחיש שבו תגרוש ישראל את מבקשי המקלט בכוח – כאשר הם מלווים בטיסה בידי פקחי הגירה ואולי אף אזוקים. הצורך בגיבוש התוכנית החלופית עלה בשל החשש כי כליאה ללא הגבלה תגרום למצוקת מקום בבתי הכלא ותעלה למדינה בתקציבי עתק⁵.
26. על תוקף פרסומי המשיבים או גורמים מטעמם בתקשורת, ראה פסה"ד בבג"צ 4243/17 עמותת עיר עמים נ' מפקד מחוז י-ם ואח' (פורסם בנבו, 24.5.2017).
- מצ"ב הפרסומים הנ"ל לגבי ההסכם המעודכן עם רואנדה ומסומנים נ/1 "א"- "ד"

הדיקטטורה ברואנדה עלולה להשתמש במיליוני או מאות מיליוני הדולרים שתקבל מאזרחי/ות ישראל, לפי הסכם הגירוש המעודכן, למימון זיכוי פנימי או לצורך פשעים נגד האנושות ופשעי מלחמה במדינות השכנות

27. אמנם שופטי ביהמ"ש העליון הנכבדים נמנעו בעע"מ 8101/15 הנ"ל, מלקבוע מסמרות לגבי טיב המשטר ברואנדה (בפסקה 95 לפסק דינה, כב' הנשיאה (בדימוס) הש' מ. נאור קבעה כי לכל

³ <https://www.haaretz.co.il/news/education/.premium-1.4544664>

⁴ <http://docu.nana10.co.il/Article/?ArticleID=1274659> ; <https://www.haaretz.co.il/news/politics/1.4610181>

⁵ <https://www.haaretz.co.il/news/law/.premium-1.5593148>

היותר משמעות הדבר שנדרשת הקפדה יתרה על יישום ההסכם ובבחינת המידע שמתקבל מהרשויות (שם), ושמרו על כבוד הדיקטטורה (ראו פסקה א' לפסק דינו של כב' המשנה לנשיאה (בדימוס) השי' א. רובינשטיין כי "הדברים נאמרים כמובן לא מרצון לפגוע באותה מדינה חלילה"), אך כפי שיפורט להלן, העברת מיליוני או מאות מיליוני דולרים לדיקטטורה ברואנדה הינה בלתי נסבלת – הדיקטטור ברואנדה, פול קגמה, אחראי לפשעים נגד האנושות, לפשעי מלחמה ולהפרות חמורות של זכויות אדם, גם אם אין בשלב זה רצון פוליטי בקרב הקהילה הבין-לאומית למצות את הדין עימו.

28. על אף שרואנדה תומכת במדינת ישראל בפורומים בין-לאומיים⁶, מדובר בדיקטטורה לכל דבר ועניין. כפי שיפורט להלן, קגמה פועל במרץ לשימור נשיאותו לכל ימי חייו באמצעות עריכת בחירות לא תקינות, מעקב מתמיד אחרי פעילי האופוזיציה ורדיפתם, עינויים, העלמת מתנגדיו ורציחתם, הגבלת חופש העיתונות וביצוע פשעים גם במדינות השכנות. קגמה עושה שימוש דרקוני בעבירות ביטחוניות ובפרט בחוקים נגד הטרור, כדי להשתיק את מתנגדיו או את מי שחשודים בביקורת על משטרו.

29. בדצמבר 2015, קגמה שינה את החוקה ברואנדה כדי לשלוט לפחות עד 2034⁷. ב"בחירות" האחרונות ברואנדה, שנערכו ב-5.8.2017, קגמה נבחר ברוב של 99% מהקולות⁸ לאחר שחיסל כל אופוזיציה ממשית למשטרו. זאת בין היתר, באמצעות כריתת ראשו של Andre Kagwa Rwisereka, סגן ראש מפלגת ה-Democratic Green Party⁹, מעצר ל-15 שנים של Victoire Ingabire, מי שעמדה בראש מפלגת Unified Democratic Forces¹⁰, ומעצרה בחודשים האחרונים של המועמדת לנשיאות Diane Shima Rwigara¹¹.

30. בדו"ח ועדת האו"ם נגד עינויים, מיום 21.12.2017¹², נקבע כי על פי ראיות מוצקות שנאספו, רואנדה מפעילה מתקני מעצר סודיים ולא רשמיים בשטחה. בין היתר, במשרד הביטחון של רואנדה, בבסיסי הצבא ב-Kami, Mukamira, Rubavu, ובמרכזים Bigowe, Mudende ו-Tumba. העצורים עוברים עינויים הכוללים חשמוול¹³. כך גם, לפי דו"ח קבוצת העבודה של האו"ם בעניין תופעת הנעלמים, מיום 31.7.2017¹⁴, ישנם לפחות כ-23 איש שנעלמו בשנים האחרונות ברואנדה, ביניהם פעילי אופוזיציה.

31. משטר קגמה וכוחות הביטחון שלו נשענים בעיקר על מיעוט אתני זעיר – לא על כלל בני שבט הטוטסי, אלא על המעגלים הקרובים ביותר לקגמה מקבוצת המורדים שהנהיג בעבר, ה-RPF, ואשר תפסה את השלטון ברואנדה לאחר הגינוסייד. לצורך כך, קגמה פועל כדי למנוע את מיצוי הדין בתוך רואנדה ובקהילה הבין-לאומית, הן לגבי פשעי המלחמה שביצע ה-RPF בראשותו במהלך מלחמת האזרחים ברואנדה, מלחמה שהחלה עם פלישת הארגון מאוגנדה באוקטובר

⁶ <http://mfa.gov.il/MFA/PressRoom/2017/Pages/Israel-welcomes-Rwandan-President-Paul-Kagame-10-July-2017.aspx>

⁷ <https://www.theguardian.com/world/2015/dec/19/rwandan-president-paul-kagame-could-rule-until-2034-after-voters-lift-limits>

⁸ <https://www.theguardian.com/world/2017/aug/05/paul-kagame-secures-third-term-in-rwanda-presidential-election>

⁹ <https://www.theguardian.com/world/2010/jul/14/rwanda-opposition-politician-found-dead>

¹⁰ <http://www.bbc.com/news/world-africa-25371874>

¹¹ <https://www.theguardian.com/world/2017/oct/04/critic-of-rwandan-president-charged-with-inciting-insurrection>

¹²

http://tbinternet.ohchr.org/_layouts/treatybodyexternal/Download.aspx?symbolno=CAT%2fC%2fRWA%2fCO%2f2&Lang=en

¹³ http://tbinternet.ohchr.org/_layouts/treatybodyexternal/Download.aspx?symbolno=CAT/C/RWA/CO/1&Lang=En

¹⁴ http://ap.ohchr.org/documents/dpage_e.aspx?si=A/HRC/36/39

- 1990, הן לגבי הפשעים שה-RPF ביצע במהלך הג'ינוסייד ברואנדה, והן לגבי פשעי המלחמה והנקמה לאחר עצירת הג'ינוסייד, ללא כל הבחנה בין האחראים לג'ינוסייד, לבין נשים, גברים וילדים בני שבט ההוטו שלא הייתה להם כל מעורבות בו.
32. דו"ח צוות מומחים של האו"ם, מיום 4.10.1994, קבע כי אף אם ה-RPF לא ביצע ג'ינוסייד בהוטו ברואנדה, אין שום ראיות כי הייתה כוונה כלשהי להשמדת שבט ההוטו, ואירועי הטבח בהוטו שה-RPF היה אחראי להם בין 6.4.1994-15.7.1994 (זמן הג'ינוסייד בטוטסי) לא היו שיטתיים ובהיקפים דומים לג'ינוסייד בבני שבט הטוטסי שביצע משטר ומליציות ההוטו – עדיין ייתכן שמדובר בפשעים נגד האנושות¹⁵.
33. עוד קודם לכן, קגמה היה מעורב בפשעי המלחמה שביצע ה-NRA, במלחמת האזרחים המתמשכת באוגנדה. בשנת 1986, יחד עם הקמת הדיקטטורה של יורי מוסווי באוגנדה, קגמה מונה להיות קצין המודיעין של ה-NRA¹⁶.
34. לאחר סיום הג'ינוסייד, ביולי 1994, ה-RPF ולמעשה הזרוע הצבאית שלו, ה-RPA, ביצעו פעולות נקם ופשעים כלפי בני שבט ההוטו ברואנדה. כך למשל, בין 23-14 בחודש אפריל 1995, חיילי ה-RPA פשטו על מחנה עקורים של בני שבט ההוטו בדרום רואנדה, Kibeho. לפי כוח שמירת השלום האוסטרלי שהיה מוצב שם באותה העת, חיילי ה-RPA טבחו והרגו שם 4,000-8,000 איש, בין היתר באמצעות ירי פגזים וירי מרובים אוטומטיים ללא הבחנה¹⁷. כמובן, השהות של חברי מליציות במחנה אשר היו מעורבים בג'ינוסייד של הטוטסי, לא הייתה יכולה להצדיק טבח מזעזע זה.
35. באופן דומה, משטר קגמה ברואנדה תומך מזה שנים במליציות שרוצחות ומשתמשות באונס כנשק מלחמה במזרח קונגו.
36. עם סיום הג'ינוסייד ברואנדה, היו מעל מיליון פליטים בני שבט ההוטו מרואנדה, במחנות במזרח קונגו, מתוכם כנראה כמה עשרות אלפים שהיו מעורבים ישירות בג'ינוסייד. מליציות ההוטו התארגנו מחדש במזרח קונגו, חדרו חזור ושנית לשטחה של רואנדה, רצחו אזרחים וביצעו פשעים חמורים שם.
37. באוקטובר 1996 הצבאות של רואנדה ואוגנדה, יחד עם המורדים הקונגולזים בראשות Laurent kabila, ה-ADFL, פלשו לקונגו כדי להפיל את השלטון של הדיקטטור ומי שהיה חבר קרוב של מדינת ישראל, Mobutu Sese Seko.
38. בדרכם לבירת קונגו קינשאסה, הכוחות הרואנדים פשטו על מחנות הפליטים של ההוטו וביצעו פשעים חמורים. אלה מבין ההוטו שהצליחו לברוח מהמחנות מערבה, אל תוך פנים המדינה, נרדפו על ידי הכוחות הרואנדים.

¹⁵ Preliminary report of the Independent Commission of Experts established in accordance with Security Council resolution 935 (1994): http://www.securitycouncilreport.org/atf/cf/%7B65BF9B-6D27-4E9C-8CD3-CF6E4FF96FF9%7D/s_1994_1125.pdf

¹⁶ <http://news.bbc.co.uk/2/hi/africa/689405.stm> ; <https://www.amnestyusa.org/reports/uganda-human-rights-violations-by-the-national-resistance-army/> ; <https://www.amnesty.org/en/documents/afr59/001/1989/en/>

¹⁷ <http://www.news.com.au/national/northern-territory/australian-troops-remember-kibeho-massacre-in-rwanda/news-story/1c6be840029a30cb1be26b0f3b96242c> ; <https://www.foreignpolicyjournal.com/2015/04/27/kibeho-a-story-of-flesh-and-blood/>

39. ביום 1.10.2010 פורסם דו"ח חמור של הנציב העליון לזכויות אדם באו"ם, בעניין הפשעים שנעשו בקונגו בין השנים 1993-2003, לפיו ה-RPA והמליציות הקשורות אל רואנדה במזרח קונגו, ביצעו פשעים נגד האנושות ופשעי מלחמה נגד בני שבט ההוטו ואחרים, שנרצחו, נשרפו ונאנסו, כאשר מרבית הקורבנות היו נשים, ילדים וגברים לא חמושים¹⁸. שוב, עצם השהות במחנות ובמזרח קונגו של גורמים שהיו מעורבים בגינוסייד ברואנדה וכן של מליציות ההוטו שהמשיכו משם לתקוף ולבצע פשעים בשטחה של רואנדה, לא הייתה יכולה להצדיק את הפשעים שביצעה רואנדה בקונגו.

40. ביום 25.7.2012 ארה"ב הזהירה את קגמה¹⁹, כי הוא עלול לעמוד לדין פלילי בגין תמיכתו במליצית M23, אשר ביצעה פשעים נגד האנושות ועשתה שימוש באונס כנשק מלחמה במזרח קונגו²⁰. זאת בדומה לדיקטטור מליבריה, צ'ארלס טיילור, שהורשע בפשעים נגד האנושות בגין תמיכתו במליציות שפעלו בסיירה לאון. אזהרת ארה"ב ניתנה על רקע דו"ח צוות המומחים בוועדת הסנקציות של קונגו במועצת הביטחון של האו"ם, מיום 27.6.2012²¹, בו נכתב כדלקמן:

Since the outset of its current mandate, the Group has gathered evidence of arms embargo and sanctions regime violations committed by the Rwandan Government. These violations consist of the provision of material and financial support to armed groups operating in the eastern Democratic Republic of the Congo, including the recently established M23, in contravention of paragraph 1 of Security Council resolution 1807 (2008). The arms embargo and sanctions regimes violations include the following: Direct assistance in the creation of M23 through the transport of weapons and soldiers through Rwandan territory; Recruitment of Rwandan youth and demobilized ex-combatants as well as Congolese refugees for M23; Provision of weapons and ammunition to M23; Mobilization and lobbying of Congolese political and financial leaders for the benefit of M23; Direct Rwandan Defence Forces (RDF) interventions into Congolese territory to reinforce M23; Support to several other armed groups as well as Forces armées de la République démocratique du Congo (FARDC) mutinies in the eastern Congo; Violation of the assets freeze and travel ban through supporting sanctioned individuals.

41. בשנתיים האחרונות, על פי דיווחים שונים, ובפרט מטעם צוות החוקרים במועצת הביטחון של האו"ם, רואנדה גם מגייסת ותומכת במליציות הפועלות בבורונדי. לפי דו"ח סודי מיום

---

¹⁸ Report of the Mapping Exercise documenting the most serious violations of human rights and international humanitarian law committed within the territory of the Democratic Republic of the Congo between March 1993 and June 2003, August 2010: http://www.ohchr.org/Documents/Countries/CD/DRC_MAPPING_REPORT_FINAL_EN.pdf ; http://www.washingtonpost.com/wp-dyn/content/article/2010/08/28/AR2010082801026_2.html

¹⁹ <https://www.theguardian.com/world/2012/jul/25/rwanda-paul-kagame-war-crimes>

²⁰ <http://www.un.org/apps/news/story.asp?NewsID=43836#.WkwFON8jQ2w> ; <http://www.un.org/apps/news/story.asp?NewsID=43564#.WkwFsN8jQ2w>

²¹ Interim report of the Group of Experts on the Democratic Republic of the Congo (S/2012/348) concerning violations of the arms embargo and sanctions regime by the Government of Rwanda: http://www.un.org/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/2012/348/Add.1

2016.1.15.²², שדלף ופורסם, רואנדה נתנה אימונים ונשק לחברי המליציות, אותם היא גייסה במחנות פליטים. כך למשל, נכתב בדו"ח :

Military tactic and maintenance and the use of assault rifles and machine guns, as well as ideological and morale building sessions. Some told the group that they were also trained in the use of grenades, anti-tank mines, mortars and rocket-propelled grenades.

לטענת בכירים ברואנדה אין הסכם בין המדינות

42. ביום 5.1.2018, סגן שרת החוץ של רואנדה, Olivier Nduhungerehe, בשיחה עם סוכנות הידיעות AP, טען כי רואנדה מעולם לא הגיעה לשום הסכם עם מדינת ישראל בעניין קליטת מבקשי המקלט²³.

43. ביום 5.1.2018, סגן שרת החוץ של רואנדה, Olivier Nduhungerehe, פרסם גם בחשבון הטוויטר שלו כי לא קיים הסכם לגירוש מבקשי המקלט לרואנדה²⁴.

44. העתק פניית העותרים למשיבים, שתורגם לאנגלית, נשלח למשרדי החוץ והמשפטים, הסנאט והפרלמנט ברואנדה. ביום 12.1.2018 קיבל הח"מ תגובה במייל מיועץ נשיא הסנאט ברואנדה, Mushimire Olivier, החוזר על כך שאין שום הסכם בין המדינות ומפנה לכתבה בסוכנות הידיעות Reuters שציטטה את הצהרת סגן שרת החוץ הרואנדי בעניין, בזה הנוסח :

Of course you have no interest in facts, otherwise you'd know that there's no such agreement.

<https://www.reuters.com/article/us-israel-migrants-uganda/rwanda-and-uganda-deny-signing-migrant-deals-with-israel-idUSKBN1EU1U8>

As for your obvious obsession and stupid claims on President Kagame, roll them up and shove them in your beautiful freedom of conscience.

45. מן הסתם, אם לטענת רואנדה אין לה כל הסכם עם מדינת ישראל, לקליטת מבקשי המקלט ממנה, הרי שכל התשתית העובדתית שעליה התבסס כב' ביהמ"ש בפסה"ד בעע"מ 8101/15 הנ"ל, רוקנה מתוכן.

46. כך למשל, אין כל משמעות לקביעת כב' ביהמ"ש כי קיימת למבקשי המקלט גישה לבתי המשפט בדיקטורה ברואנדה (פסקה 86), שכן אם לטענת רואנדה לא קיים הסכם בין המדינות המעגן את זכויות מבקשי המקלט שיגורשו לשם, באיזו עילה משפטית יפנו מבקשי המקלט לבתי

²²<http://www.afriqueprogres.com/attachments/article/1/Rapport%20UN%20sur%20les%20recrutements%20des%20rebelles%20par%20le%20Rwanda.pdf>

²³ <http://www.foxnews.com/world/2018/01/05/rwanda-uganda-deny-deal-with-israel-to-take-africa-migrants.html> ;

²⁴ <https://www.reuters.com/article/us-israel-migrants-uganda/rwanda-and-uganda-deny-signing-migrant-deals-with-israel-idUSKBN1EU1U8>

המשפט שם: מבקשי המקלט ייחשבו ברואנדה כ"מסתננים" בדיוק כפי שהם נחשבים כיום ע"י המשיבים וממשלת ישראל הנוכחית.
מצ"ב ההצהרות הנ"ל ומסומנות נ/2 "א"- "ג"

ההסכם המעודכן עם רואנדה שנוי במחלוקת עובדתית, ציבורית ומוסרית קשה ביותר גם לאחר פסק הדין בעע"מ 8101/15

47. בעקבות פרסום ההסכם המעודכן עם רואנדה, הכולל גירוש בכפיה בתמורה לתשלום של 5,000 דולר ארה"ב לדיקטטורה לרואנדה עבור כל מבקש מקלט, טענת רואנדה כי כלל אין הסכם בין המדינות, והודעת המשיבים ביום 1.1.2018 כי על מבקשי המקלט לעזוב את מדינת ישראל תוך שלושה חודשים, החלה סערה ציבורית בלתי פוסקת בעניין. בין היתר:

א. ביום 11.1.2018, 470 חברי סגל אקדמי בכיר מאוניברסיטאות ומכללות בישראל, חתמו על מכתב למשיב 1, לנשיא המדינה ולחבריו/ות כנסת, בו קראו להפוך את החלטת הממשלה²⁵. במכתב נכתב: "חובה עלינו לזכור את היותנו נרדפים, פליטים וגרים ועלינו לקבל בברכה ובחום את מבקשי המקלט שנמלטו ממולדתם וביתם כדי להציל את נפשותיהם ואת נפשות קרוביהם. ההיסטוריה של עמנו מחייבת את מדינת ישראל לשמש מופת בטיפול בילדים ומבוגרים המחפשים מחסה מפני טיהור אתני, רדיפה ואלימות פוליטית, סחר בבני אדם, אונס ועינויים. מדינת ישראל גדולה וחזקה זיה על מנת לספק בית ומחסה זמניים לעשרות אלפי מבקשי מקלט ממזרח אפריקה, עד לשעה בה יוכלו לשוב לביתם בחופשיות ובביטחון...אסור לנו לגרש בכוח מבקשי מקלט ממזרח אפריקה, לרואנדה או לכל מדינה אחרת".

ב. ביום 18.1.2018, 35 סופרים ואנשי רוח פנו במכתב למשיב 1 לעצור את גירוש מבקשי המקלט²⁶. במכתב צוין כי: "לישראל אין בעיית פליטים ואין לה כל קושי כלכלי לקלוט וליישב אותם, ולכוונם אל עבודות סיעוד, חקלאות ובניין המשוועות לידיים עובדות. בעוד כ-100,000 נתינים זרים, רובם ממזרח אירופה, השוהים במדינה ללא היתר אינם נרדפים ואינם יעד לגירוש בכוח, הפכה ממשלת ישראל דווקא את 35,500 מבקשי המקלט מאפריקה – את הנמלטים מאש והנזקקים מכל להגנה – ליעד לרדיפה ולגירוש בכפייה".

ג. ביוזמה של ארגון "זזים", כ-6,000 אזרחי ואזרחיות ישראל שלחו מכתב לאיגוד הטייסים הישראלי, בדרישה כי חבריו יסרבו להטיס את מבקשי המקלט אל מותם, בזה הנוסח²⁷: "לכבוד איגוד הטייסים הישראלי, אגודת התעופה הישראלית, וחברות שירותי הקרקע בנתב"ג, עשרות אלפי מבקשי מקלט עומדים בפני גירוש - ואתם יכולים לעצור את זה. עמדו בצד הנכון של ההיסטוריה ואל תשתפו פעולה עם הגירוש הבלתי מוסרי. זה תלוי בכם - סרבו לשתף פעולה עם הגירוש".

ד. ביום 17.1.2018²⁸, התקיים בכנסת כינוס חירום "לא בשמנו - לא מגרשים פליטים ומבקשי מקלט אל מותם", ביוזמת חברי הכנסת מיכל רוזין, איל בן ראובן ודב חנין.

²⁵ <http://go.ynet.co.il/pic/news/KOL123.PDF>

²⁶ https://www.haaretz.co.il/embeds/pdf_upload/2018/20180118-082209.pdf

²⁷ https://act.zazim.org.il/letter/pilots_he?t=4&akid=1801%2E23059%2E22U

²⁸ <https://www.ynet.co.il/articles/0,7340,L-5072355,00.html>

"הדרך שבה מדינת ישראל עסקה עד היום בנושא היא שערורייה", אמר ח"כ בן ראובן. "מדיניות אכזרית של מדינת ישראל שמגובה במעשים אכזריים. החוק לגירוש כלל מבקשי המקלט הוא ככף טרקטור שתוציא מהארץ את כולם, ללא הבחנה, מבלי לשים לב שבקבוצה הזאת יש נשים, ילדים, מבוגרים ובעלי מוגבלויות. אנחנו צריכים להחליט אם אנחנו רוצים להיות חברה כוחנית וגזענית, או חברה מוסרית וערכית". ח"כ רוזין אמרה: "עלינו לעצור את הממשלה הזאת מלעשות את אחד הדברים הנוראיים ביותר שהיא יכולה לעשות". לדבריה, "זה גירוש שיסכן באופן מיידי עשרות אלפי פליטים, ואת חלקם אף ישלח למותם".

ה. ביום 21.1.2018 פורסמה מודעה של עשרות רבנים אורתודוקסים ישראלים, בעיתון "ידיעות אחרונות", נגד הגירוש הכפוי לרואנדה, בה הם כתבו²⁹: "על פי מחקרים על גורלם של פליטים שמגיעים לרואנדה והעדויות של הפליטים שהגיעו לשם מישראל שפורסמו, רואנדה היא יעד מסוכן ביותר בעבור מבקשי מקלט הזרים. על פי עדויות אלו, מיד עם הגיעם לשם, חייבים המהגרים לנוס למדינות אחרות, מסע בריחה שבדרך כלל מלווה בייסורים קשים, כולל אונס ושוד, ורבים אינם שורדים לאחר המסע הזה. מענק העזיבה שמדינת ישראל נותנת ליוצאים, לרוב נשדד מהם. גם אם יש בין השוהים בארץ מהגרי עבודה, וכאמור המדינה אינה מאפשרת הליך תקין לברר את מעמדם האמיתי של המגיעים לכאן, שליחתם לרואנדה אינה פתרון סביר. אף אם בג"ץ אישר למדינה להרחיק מסתננים לרואנדה, הצטברותן של עדויות רבות על גורלם המר של המגורשים לשם עד היום, מונעות מן המדינה להמשיך במדיניות זאת במצפון נקי. שרי ממשלה רגילים לצטט את ההלכה "עניי עירך קודמים" כדי להצדיק את מדיניות הגירוש. חלילה לייחס למסורת היהודית הנחיה זאת בהקשר כזה. הן התורה והן הדמוקרטיה מחייבים יחס של כבוד לכל בן אנוש, ועמידה בהסכמים בינלאומיים".

ו. ביום 22.1.2018, כ-400 קולנוענים חתמו על מכתב למשיב 1, הקורא לעצור את הגירוש הכפוי לרואנדה. בין היתר נכתב בו³⁰: "הגירוש אינו פתרון. אסור שמדינת ישראל תגרש את האנשים האלה ותיצור את האסון ההומניטרי הנורא הזה".

ז. קהילות וארגונים יהודיים בחו"ל הביעו את זעזועם מהגירוש הכפוי המתוכנן לרואנדה. כך למשל, פנו למשיב 1 בדרישה לעצור את הגירוש, ראשי התנועה הרפורמית בארה"ב, שמהווה את הזרם היהודי הגדול ביותר במדינה, ארגון "המועצה הלאומית של נשים יהודיות", ארגון "הליגה נגד השמצה", וארגון HIAS, אשר הוקם בשנת 1883 במטרה לסייע למהגרים יהודים ממדינות מזרח אירופה שהגיעו לארה"ב, ועוסק מאז בסיוע לפליטים ומהגרים במדינה³¹.

ח. ביום 22.1.2018 אלפי מבקשי מקלט הפגינו מול שגרירות רואנדה בישראל, נגד גירושם לשם³². המפגינים נשאו שלטים שעליהם נכתב בין השאר: "גירוש לרואנדה - גזר דין מוות", "ממקלט ברואנדה לסחורה בלבד" ו"חיי שחורים שווים - לא בישראל". שלט נוסף הופנה לנשיא רואנדה פול קגמה: "כמה פצצות הדם שלנו קנה לך?".

²⁹ <http://www.torachayimrabbis.org/asylum.html>

³⁰ <https://www.haaretz.co.il/gallery/cinema/1.5750426>

³¹ <https://www.haaretz.co.il/news/world/america/premium-1.5742510>

³² <https://www.haaretz.co.il/news/education/1.5750413>

ט. ביום 22.1.2018, 51 מנהלי בתי ספר מרחבי הארץ כתבו לרה"מ ולשר החינוך לעצור את גירוש מבקשי המקלט מסודן ואריתריאה³³: "אנו מלמדים עשרות אלפים על העבר שלנו כפליטים ונרדפים בתקופות האפלות של האנושות". יוזמת המכתב אמרה: "כבת לניצול שואה יש לי חובה מוסרית לסייע למי שנרדף".

י. בנוסף, ישנה פעילות ציבורית בלתי פוסקת בישראל מצד ארגוני זכויות מבקשי המקלט, קבוצות סטודנטים ותלמידי תיכון, ואף החלה התארגנות של משפחות ישראליות להסתיר בביתם מבקשי מקלט המיועדים לגירוש בכפייה.

48. יש להניח כי לסערה הציבורית תרם האופן המהוסס שבו קיבל כב' ביהמ"ש את עמדת המשיבים בפסה"ד בעע"מ 8101/15 הנ"ל, כאשר חלקים בציבור הישראלי סבורים כי לא יכול להיות ולא ספק הזעיר שבזעירים כאשר מונחים על הכף החיים והחירות של בני אדם.

49. קביעת כב' ביהמ"ש בעע"מ 8101/15 הנ"ל, שהמערערים שם לא הצליחו לעמוד בנטל ההוכחה, לא מהווה קביעה חד-משמעית כי עמדת המשיבים הינה אמת מוחלטת ותמידית. כידוע, כב' ביהמ"ש חזר וקבע בפסק דינו כי ככול שבעתיד יוצגו ראיות אחרות או שיתברר מפעילות הפיקוח של המשיבים על הרעת המצב ברואנדה, יהיה עליהם לפעול בהתאם. המשיבים הצהירו בעצמם כי "אם... ייוודע [מדינת ישראל], כי המדינה השלישית... אינה מקיימת את ההסדר ו[את] ההתחייבויות שנטלה על עצמה בכתב ובעל פה, כמו גם [את] מחויבותה הכללית מכוח המשפט הבינלאומי לעקרון 'אי ההרחקה', אזי מדינת ישראל תפסיק באופן מיידי להעביר מסתננים אל המדינה השלישית" (פסקה 21). זאת ועוד, כב' ביהמ"ש ציין שורה של "תקלות" באופן יישום ההסכם עם רואנדה עד למתן פסה"ד (שלטענת המשיבים טופלו), אשר גם היא לא תרמה להפגת החשש בקרב חלקים מהציבור הישראלי.

50. כך גם, קביעת כב' ביהמ"ש בפסה"ד בעע"מ 8101/15 הנ"ל, כי המערערים לא הצליחו להוכיח שקיימת תופעת הברחה בכפייה של מבקשי המקלט מרואנדה לאוגנדה (פסקה 65), סותרת את הידע של פעילי זכויות האדם, עיתונאים ואנשי האקדמיה המלווים את מבקשי המקלט. אלה אינם חוקרים פרטיים או בלשים, ואינם אוספים מידע בדרכים לא חוקיות, למשל באמצעות טכנולוגיות ריגול ומעקב (מהסוג שמדינת ישראל נוהגת למכור לדיקטטורות ברחבי העולם) – המידע הידוע להם נאסף בשיחות עם מבקשי המקלט ותיאורם את חוויותיהם (מצ"ב להדגמה: תצהירה של העותרת מס' 2 יעל עגור אורגל, שראיינה יחד עם העותרת מס' 1 סיגל קוק אביבי, מבקשי מקלט שגורשו לרואנדה; דיווח בעיתון הארץ מיום 24.11.2017³⁴; ודיווח של העיתונאי Andrew Green במגזין Foreign Policy מיום 27.6.2017³⁵).

מצ"ב ומסומנים 3/א-יא

ד. מיצוי הליכים

51. בעקבות עדכון ההסכם הנ"ל, ביום 1.1.2018, רשות האוכלוסין וההגירה הודיעה כי יש למבקשי המקלט שלושה חודשים "לעזוב מרצון" את מדינת ישראל לארצות המוצא או לרואנדה³⁶.

³³ <https://www.ynet.co.il/articles/0.7340.L-5074665.00.html>

³⁴ <https://www.haaretz.co.il/news/education/premium-1.4626317>

³⁵ <http://foreignpolicy.com/2017/06/27/inside-israels-secret-program-to-get-rid-of-african-refugees-uganda-rwanda/>

³⁶ <https://www.haaretz.co.il/news/education/1.5563636>; <https://www.ynet.co.il/articles/0.7340.L-5066906.00.html>

הודעה זו אישרה למעשה את הפרסומים כי מדינת ישראל חתמה על ההסכם המעודכן עם רואנדה. בהודעה נכתב כי בתום שלושה חודשים: "יקטן סכום המענק המוצע לכלל המסתננים השהים בארץ שלא כדין. כנגד מסתננים שנקצבה להם על ידי רשות האוכלוסין וההגירה תקופת יציאה מהארץ ולא ייצאו, יינקטו פעולות אכיפה. פעולות האכיפה יינקטו אף כנגד מעסיקיהם. בקשות למקלט מדיני שיוגשו לאחר 1/1/18 לא יעכבו את הדרישה ליציאתו של מסתנן למדינה שלישית. ככל שמסתנן כאמור יצא למדינה שלישית, בקשתו למקלט תעבור להמשך טיפול בהתאם" (מצ"ב המודעה ומסומנת נ/4).

52. ביום 3.1.2018, פנו העותרים למשיבים בדרישה להימנע מליישם את הסכם הגירוש המעודכן לרואנדה, טרם יובא לדיון ואישור כנסת ישראל.

53. ביום 14.1.2018 שלחו העותרים מכתב נוסף למשיבים, בו עדכנו על טענת בכירים ברואנדה כי כלל אין הסכם בין המדינות, וכן טענו כי הדבר מחזק את דרישתם במכתבם הראשון.

54. ביום 21.1.2018 נתקבל מענה בשם המשיבים, מד"ר עו"ד עמרי בן צבי, ממחלקת ייעוץ וחקיקה (משפט ציבורי-מנהלי), בזה הנוסח:

1. פנייתך הועברה לטיפולי ואני מתכבד להשיב כדלקמן.

2. בפנייתך, אשר עוסקת במתווה ההרחקה ובהסכמים שנחתמו עם מדינות שלישיות בהקשר זה, טענת כי יש חובה להביא את ההסכמים "לאישור בחוק בכנסת" (בפסקה 26 לפנייתך מתאריך 3.1.2018). להבנתנו, מפיסקה 21 לפנייתך, שבה מצוין כי לעניין זה "אין די בהפעלת הסמכות השיורית של הממשלה", מובהר כי מבחינה משפטית, טענותיך מסתמכות על "כלל ההסדרים הראשוניים".

3. סמכותו של שר הפנים להרחיק אדם שנמצא בישראל שלא כדין מעוגנת בסעיף 13(א) לחוק הכניסה לישראל, התשי"ב-1952. בגדרי פסק הדין שעסק במתווה ההרחקה (בג"צ 8101/15 צגטה נ' שר הפנים, לא פורסם (28.8.2017)), נידונה במפורש השאלה, האם נדרש הסדר חקיקתי מפורט או מפורש יותר לצורך ביצוע ההרחקה למדינות השלישיות, וטענה זו נדחתה (ראו בפסקה 35 לפסק הדין של הנשיאה מ' נאור). בנסיבות אלה אין בידינו להיעתר לפנייתך.

55. ביום חמישי האחרון, נאמר במפורש לכלואים במתקן חולות כי עומדים לגרשם לרואנדה. מצ"ב התכתובת הנ"ל ומסומנת נ/5 "א"- "ג"

ה. הטענות המשפטיות

56. הנימוק בהחלטת המשיבים לדחות את בקשת העותרים, שגוי – ההסכם עם רואנדה עודכן רק לאחר ובעקבות פסה"ד בעע"מ 8101/15 הנ"ל, ומן הסתם כב' ביהמ"ש דן רק בהסכם המקורי שהונח לפניו בזמן ההליך שם:

א. רק בהסכם המועדכן רואנדה הסכימה לקבל מגורשים בכפיה – בהסכם המקורי עם הדיקטטורה ברואנדה, שנידון בהליך בעע"מ 8101/15, תנאי בסיסי לגירוש מבקשי מקלט לשם, היה הסכמת המגורש. המשיבים הצהירו במפורש כי "מוחזק במשמורת שעומד על

דעתו ואומר עד העלייה למטוס שאין הוא מוכן להיות מורחק יישאר במשמורת ולא יגורש בכפייה" (פסקה 23).

ב. רק בהסכם המעודכן נוסף התשלום לדיקטטורה ברואנדה בסך מיליוני או מאות מיליוני דולרים.

ג. רק בתחילת חודש ינואר, בכירים ברואנדה הודיעו כי לא קיים הסכם בין מדינת ישראל לרואנדה, לגבי גירוש מבקשי המקלט לשם.

57. המערערים בעע"מ 8101/15 העלו בסיכומי התשובה שלהם טענה, לפיה ספק אם סמכות ההרחקה המעוגנת בחוק הכניסה לישראל מהווה תשתית חוקית מספקת להרחקה בקנה-מידה נרחב המבוססת על הסכמים שנחתמו עם מדינות שלישיות. טרם עדכון ההסכם עם רואנדה, בפסקה 35 לפסק דינה, כב' הנשיאה (בדימוס) הש' מ. נאור ציינה כי: **"לא מצאתי מקום להידרש לשאלה אם ראוי היה או עדיף היה לעגן את ההסדר מושא הערעור שלפנינו בחקיקה נפרדת. בחקיקה הקיימת מצויה סמכות הרחקה, החולשת כפי שצינתי גם על הרחקה למדינה שלישית. סמכות זו מהווה עוגן להרחקתם של מסתננים ובהם המערערים 1 ו-2 למדינה שלישית"**.

58. בענייננו, טענת העותרים שונה. העותרים אינם טוענים כי על המשיבים לחוקק בחקיקה נפרדת כל הסכם הרחקה למדינה שלישית, אלא כי הדבר נדרש במקרה הספציפי של ההסכם המעודכן עם הדיקטטורה ברואנדה, אשר לגביו אין די בסמכות ההרחקה הכללית של המשיב 2 בחוק הכניסה לישראל, או בסמכותה השירית של הממשלה לניהול יחסי החוץ.

59. אף בהחלטות הממשלה מס' 3936 ו-1125 הנ"ל, רק צוין כי מנכ"ל משרד ראש הממשלה ואח"כ שר הפנים, יקדמו מגעים להרחקה למדינות שלישיות. לא צוין כי הם או מי מטעם הממשלה יחתמו על הסכם מחייב בשם אזרחי ואזרחיות מדינת ישראל עם הדיקטטורה ברואנדה.

60. בפסק הדין המזוהה ביותר עם כלל ההסדרים הראשוניים, בג"צ 3267/97 **רובינשטיין ואח' נ' שר הביטחון** (פורסם בנבו, 9.12.98), נקבע כי כלל בסיסי של המשפט הציבורי בישראל קובע, כי מקום שפעולת שלטון מעוגנת בתקנה או בהוראת מינהל, מן הראוי הוא שהמדיניות הכללית ואמות-המידה העקרוניות המונחות ביסוד הפעולה יעוגנו בחקיקה ראשית שמכוחה הותקנה התקנה או נעשתה הוראת המינהל. כלומר, הסדרים ראשוניים קובעים את המדיניות הכללית ואת העקרונות המנחים – צריכים להיקבע בחוק של הכנסת, ואילו התקנות או הוראות המינהל צריכות לקבוע אך "הסדרים משניים" (פסקה 19 לפסה"ד).

61. לפי בג"צ 3267/97 רובינשטיין הנ"ל, כלל ההסדרים הראשוניים עומד על שלושה טעמים:

א. עיקרון הפרדת הרשויות – על-פי עיקרון זה, חקיקה של חוקים זו תפקידה של הרשות המחוקקת. מטרתה של הפרדת הרשויות היא הגברת החירות ומניעת ריכוז כוח בידי גורם שלטוני אחד באופן העשוי לפגוע בחירות הפרט (פסקאות 20 ו-23 לפסה"ד).

ב. עיקרון שלטון החוק – לפי עיקרון זה, כל פעולה של רשויות המינהל חייבת להיעשות, מכוח הסמכה ברורה בחוק ובהתאמה לגבולות שנקבעו בהסמכה. אחד מהיבטיו של עיקרון שלטון החוק הוא שהחקיקה צריכה לקבוע אמות-מידה ועקרונות לפעולות אנשי הרשות המבצעת. החקיקה הראשית צריכה לקבוע את ההסדרים הראשוניים, ואילו חקיקת המשנה והאקטים האינדיווידואליים צריכים לעסוק בהסדרי ביצוע (פסקה 21 לפסה"ד).

- ג. תפיסת הדמוקרטיה עצמה – טעם זה חופף במידה רבה את שני הטעמים הראשונים, היונקים אף הם את חיותם ממהותה של הדמוקרטיה, אך הוא מדגיש אותם מנקודת מבט נוספת. הדמוקרטיה מבוססת על שני אדנים עיקריים: על-פי האדן הראשון, דמוקרטיה משמעותה שלטון העם. ההכרעות העקרוניות והמהותיות לחיי האזרחים צריכות להתקבל על-ידי הגוף שנבחר על-ידי העם לקבל הכרעות אלה. המדיניות של החברה צריכה להתגבש בגוף המחוקק. אל לו למחוקק להעביר את ההכרעות הגורליות והקשות לרשות המבצעת בלא להנחותה; האדן השני שעליו נשענת הדמוקרטיה (המהותית) הוא שלטונם של ערכים, ובהם הערכים של הפרדת רשויות, שלטון החוק וזכויות האדם (פסקאות 22-23 לפסה"ד).
62. על פי בג"צ 3267/97 רובינשטיין הנ"ל "החוק הוא זה שאמור לקבוע אמות-מידה לפתרון של הכרעות גורליות, עקרוניות ומהותיות לחיי הפרט... עד כמה שהסדרת תחום מסוים מחייבת הכרעות עקרוניות, שיש בהן כדי לקבוע דפוסים מהותיים לחיי אדם או חברה, ראוי שההכרעות ייעשו בדבר החקיקה הראשי עצמו" (פסקה 24 לפסה"ד).
63. אף שלכלל ההסדרים הראשוניים אין עיגון סטטוטורי, ואף שבפסיקה אין הגדרה קשיחה ומחייבת לאיתורם של נושאים שהסדרתם מחייבת הסדרים ראשוניים (ראו בג"צ 6051/08 המועצה המקומית ראש פינה נ' השר לשירותי הדת (פורסם בנבו, 8.5.2012)), העותרים יטענו כי "מכירת" מבקשי מקלט שיוגרשו בכפייה לדיקטטורה ברואנדה, כאשר הדיקטטורה שם מכחישה כי קיים בכלל הסכם בין המדינות, הינה סוגיה עקרונית החייבת להיות מוסדרת בחקיקה ראשית.
64. בפסיקה חלה התפתחות בעקבות חקיקת חוקי היסוד בנושא זכויות האדם, בעניין אפשרות הרשות המבצעת לקבוע הסדרים ראשוניים על בסיס הסמכה מפורשת בחקיקה ראשית, וקיימות גישות שונות לגבי שאלת חוקתיות כלל ההסדרים הראשוניים וסוג ההסמכה הנדרשת לרשות המבצעת (ראו בג"צ 4491/13 המרכז האקדמי למשפט ולעסקים נ' ממשלת ישראל (פורסם בנבו, 21.10.13)).
65. בבג"צ 4491/13 המרכז האקדמי למשפט ולעסקים הנ"ל, כב' הנשיא (בדימוס) הש' א. גרוניס, חזר על ההלכה: "מובן, כי הסמכות השיורית של הממשלה אינה יכולה להוות עוגן לקביעת הסדרים ראשוניים, בין אם כרוכה בהם פגיעה בזכויות יסוד מוגנות ובין אם לאו" (פסקה 32 לפסק דינו). כב' הנשיא (בדימוס) הש' א. גרוניס קבע כי "ניתן להסתפק בדרישה מרוככת יותר של הסמכה מפורשת, שעה שמדובר בקביעת הסדר ראשוני שלא טמונה בו פגיעה בזכויות יסוד" (פסקה 32 לפסק דינו). מנגד, כב' הש' א. רובינשטיין הצטרף לעמדת כב' הש' ס. גובראן וקבע כי: "בשונה מחברי הנשיא ובדומה לעמדתו של השופט ג'ובראן (פסקאות 48-52 לחוות דעתו), סבורני שבכך שלא נטען לפגיעה בזכות יסוד של הפרט או של מיעוט מסוים, אין כדי להוביל בהכרח לריכוך הדרישה להסמכה מפורשת של הממשלה לקבוע הסדרים ראשוניים. שאלת ריכוכה של הדרישה להסמכה מפורשת תלוי גם – אך לא רק – בזכות הנפגעת הנטענת. הוא תלוי גם בחשיבותו ובמהותיותו של ההסדר הנדון, כמו גם בשאלת היותו שנוי במחלוקת ציבורית" (פסקה י"א לפסק דינו).
66. בבג"צ 11163/03 ועדת המעקב העליונה לענייני הערבים בישראל נ' ראש ממשלת ישראל (פורסם בנבו, 27.2.06), נקבע שאין בהוראת הסמכות השיורית כדי להוות מקור הסמכה מספק ולו לקביעת אזורי עדיפות לאומית, וכב' ביהמ"ש חזר על ההלכה: "הוראת סעיף 32 לחוק-

- יסוד: הממשלה (תשס"א) ראוי לה כי תכפוף עצמה לעיקרי יסוד במשפט. ולענייננו-שלנו נאמר, כי אין היא אוצרת כוח להסמיך את הממשלה לקבוע הסדרים ראשוניים שיוחדו ויועדו - על-פי עקרונות המשטר במדינתנו - אך לרשות המחוקקת בלבד, לכנסת" (פסקה 36 לפסה"ד של כב' המשנה לנשיא (בדימוס) הש' מ. חשין, אליו הצטרפו יתר השופטים בהרכב המורחב).**
67. בפסק הדין שניתן בבג"צ 4374/15 התנועה למען איכות השלטון בישראל (ע"ר) נ' ראש ממשלת ישראל (פורסם בנבו, 27.3.2016), נמשכה המחלוקת בין שופטי בימ"ש נכבד זה, בשאלות מתי דבר מה עולה כדי הסדר ראשוני המצריך חקיקה ראשית, ומתי ניתן להסתפק בדרישה מרוככת יותר של הסמכה מפורשת.
68. בענייננו, אין די בהסכם חפוז בין הממשלות, אלא יש חובה להביא את ההסכם המעודכן עם רואנדה להצבעה בכנסת, שהיא הגוף המוסמך בדמוקרטיה הישראלית לקבל החלטות גורליות מסוג זה. כמתואר, ההסכם המעודכן עם רואנדה עורר סערה ציבורית, מפרק את החברה הישראלית, ואף יוצר קרע גדול בין מדינת ישראל לקהילות והארגונים היהודיים בחו"ל.
69. ברור כי השאלות אם מדינת ישראל יכולה לשלם מיליוני או מאות מיליוני דולרים לדיקטטורה ברואנדה, לגרש בכפיה עשרות אלפי מבקשי מקלט לדיקטטורה ברואנדה, כאשר בכירים ברואנדה טוענים שכלל לא קיים הסכם בעניין עם מדינת ישראל, הן שאלות מהותיות ושנויות במחלוקת ציבורית, אשר חייבות להיות מוסדרות בחקיקה ראשית, ואין די בסמכות ההרחקה הכללית המוקנית למשיב 2 בחוק הכניסה לישראל, או בסמכות השירות של הממשלה במסגרת ניהולה את יחסי החוץ של מדינת ישראל.
70. כזכור, בבג"צ 5128/94 נועם פדרמן נ' שר המשטרה, משה שחל (פורסם בנבו, 2.1.1995), נדחתה עתירה נגד שליחת כוח משטרה ישראלי להאיטי. במקרה שם, על-פי החלטתה של מועצת הביטחון של האו"ם וביוזמת ממשלת ארה"ב, הוצב כוח פיקוח רב-לאומי במדינת האיטי. ישראל נתבקשה על-ידי הממשל בארה"ב לשגר משלחת של אנשי משטרה אשר תסייע למשטרה המקומית בתפקידי פיקוח והדרכה. המימון והאחריות הלוגיסטית של הפעולה הוטלו על הגורם המארגן את הכוח, ממשלת ארה"ב, ומדינת ישראל נענתה לפנייה – להבדיל, בענייננו אין מדובר בסוגיה שעיקרה יחסי החוץ של מדינת ישראל עם הדיקטטורה ברואנדה, אלא בסוגיה פנימית-ישראלית, אשר המשיבים מנסים לעשות לה מיקור חוץ תוך חריגה חריפה מסמכותם.
71. במיוחד העברת מיליוני או מאות מיליוני דולרים מכספי הציבור הישראלי לדיקטטורה ברואנדה, העלולה להשתמש בהם למימון דיכוי פנימי או לצורך פשעים נגד האנושות ופשעי מלחמה במדינות השכנות – פוגעת פגיעה קשה ולא כדין בחופש המצפון של העותרים/ות, ומעוררת תחושת חלחלה. העברת סכומים אדירים אלה, הופכת כל אזרח ואזרחית בישראל, ובכלל זה המתנגדים/ות לגירוש מבקשי המקלט, לשותפים ולמשקיעים אקטיביים בדיקטטורה ברואנדה.
72. זה מכבר נקבע בפסיקה כי "כל אדם בישראל נהנה מחופש המצפון... בהיותו אחד מעיקרי היסוד שמדינת ישראל מושתתת עליהם" (בג"צ 292/83 נאמני הר הבית, עמותה נ' מפקד משטרת מרחב ירושלים (פורסם בנבו, 18.5.1984), בעמ' 454). יפים דבריו של כב' הנשיא (בדימוס) הש' א. ברק בבג"צ 7622/02 זונשיין נ' הפרקליט הצבאי הראשי (פורסם בנבו, 30.12.2002):

חופש המצפון יונק חיותו מהכרזת העצמאות. הוא נגזר מאופייה הדמוקרטי של המדינה. הוא מתבקש ממקומו המרכזי של כבוד האדם וחירותו במשפטנו (ראו בג"ץ 3261/93 מנינג נ' שר המשפטים, בעמ' 286). התחשבות במצפונו של הסרבן מתבקשת גם מהכבוד לאישיותו של האדם ומהצורך לאפשר לו לפתח אותה. היא נגזרת מגישה הומניסטית ומהערך בדבר סובלנות. "המשטר הדמוקרטי מבוסס על סובלנות... זו סובלנות למעשי הזולת ולדעותיו... בחברה פלוראליסטית כשלנו הסובלנות היא הכוח המאחד אותנו והמאפשר לנו חיים משותפים" (בג"ץ 399/85 כהנא נ' הוועד המנהל של רשות השידור, בעמ' 276-277. ראו גם: ע"א 294/91 חברת קדישא גחש"א "קהילת ירושלים" נ' קסטנבאום, בעמ' 481; ע"א 105/92 ראם מהנדסים קבלנים בע"מ נ' עיריית נצרת עילית, בעמ' 210; בג"ץ 257/89 הופמן נ' הממונה על הכותל המערבי, בעמ' 355).

73. למעלה מכך, לא מוכר מקרה נוסף בהיסטוריה של מדינת ישראל, בו היא העבירה ישירות מיליוני או מאות מיליוני דולרים מכספי ציבור לדיקטטורה זרה. בוודאי לא במקרה שבו הדיקטטורה טוענת כי לא קיים הסכם כלשהו עם מדינת ישראל.

74. בהקשר זה, הממשלה הגישה הקיץ הצעות חוק ליישום ההסכמים בין מדינת ישראל לבין ממשלות הרפובליקה היוונית וקפריסין בדבר המעמד של כוחותיהן והאימונים הצבאיים המשותפים שלהן³⁷ (מצ"ב ומסומנות 6/נ).

75. לאור כל האמור לעיל, ביהמ"ש הנכבד מתבקש להורות למשיבים כמבוקש בעתירה זו ולחייבם בהוצאות המשפט של העותרים.

איתי מק, עו"ד

ב"כ העותרים/ות

והעותר מס' 119

---

³⁷ <http://m.knesset.gov.il/Activity/committees/ForeignAffairs/LegislationDocs/greek1.pdf>